

GYŰJTŐ: STAPURDI ANDRÁS

GYŰJTÉS IDEJE: 1979.

TART: GÖLYAIK SÁNTÓDPUSZTÁN
(újradrukk)

1100p

FOLDRAZSI MUTATÓ: SÁNTÓDPUSZTA

SZAKMUTATÓ: XVII, 1,
XXIX,

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

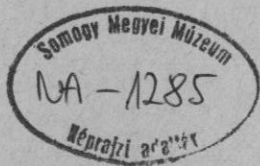

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖZS

ÁTVEZETVE AZ EGYS. LTK. 4180-as TÉTELE ALÓL

4180

SN. 1979. VII. 29.

145/63

SOMOGYI TÁJAK, EMBEREK

Gólyák Szántódpusztán

Az író utasok védőszentje tiszteletére emelt barokk kápolna mögött megállt az öreg író és angolul hívta maga köré vendégeit.

Odalent a Balaton májusi arca.

Az író nagy, bársonypillantású szeme itta a fényt, s a külföldiek az elragadtatás ért-hetetlen mondatait motyogták. Meghitt, zavartalan percek. Most senki sem beszélt idegenforgalomról, vendéglátásról, műemlékvédelemről; áhítatos csend támadt Szent Krisztóf kápolnájánál, a Balaton tiszteletére. A látvány festői, költői, zenei hatása elfeledtet-té a gondokat, kismultak a ráncok a homlokokon.

Fél órája még vitákoztunk. Egy náddal fedett, fehér falú házban a szépség és az iz-

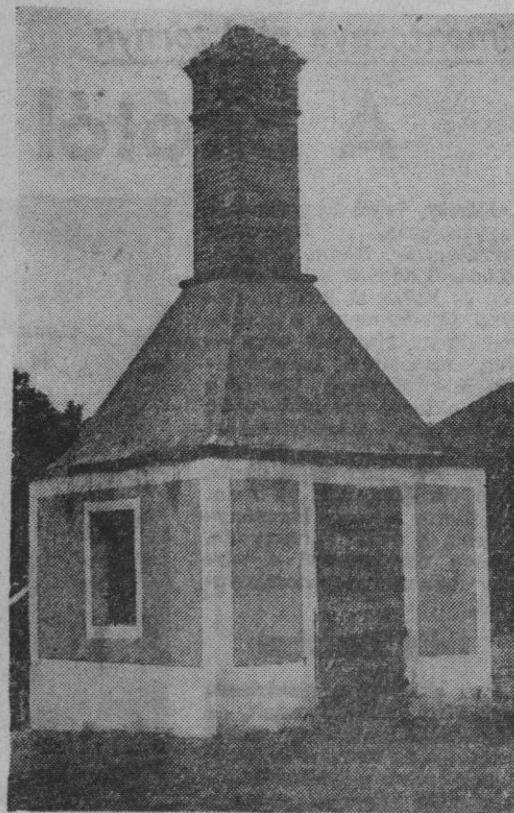
Az író öblös hangon hívta vendégeit Balatont csodálni, a professor félrebillent fejével nézte a domboldalt, s haikán, szinte magának mondta: »valamikor diák koromban erre-féle táboroztam.« Aztán lassan, szállingózva indultunk vissza a vita színhelyére, a major viharvert épületei közé. Az irodalmár miniszterhelyettes rövid ujjú ingben, hajszálnyi ráncokkal és foszló mosollyal a szeme körül, talán kedves költőjére, a dunántúli születésű Vörösmartyra gondolt. A képzőművész a göré előtt heverő, idő marta kövekben gyönyörködött. A tudós költő Palóczy Horváth Ádám házára pillantott (1787-től 90-ig bérelte a pusztát), majd tekintetét átemelte a tetőn, s elmézt Nikla felé. A Zrínyi Miklós termetű irodalomtörténész, aki főként történelmi esszéi révén lett híressé, valószínűleg most is azon töprengött, hogy Mohács után »két pogány közt« mely fontos okok lobbantották föl Tinódi, Sztárai és Bornemissza Péter tűzét. Csak a balatoni aranyhíd építője, »Füred szellemi földesura« (ahogy az öreg író nevezte barátját) nem jött el sétálni, bejárni a műemlék-pusztát. Ő nehézkessé vált lába miatt a nád-fődeles házban maradt. De — tudom — mindent látott... Sok volt a látnivaló. Sokkal több, mint amennyit valóban — a két szemünkkel — láthattunk, mert bennünk akkor már a jövő Szántódpusztája is fölépült. Ez a jövőbeli kép pedig az enyészett karjából kiragadott, féltő gonddal óvott, múltbéli szépséget mutatta, amely itt régi cselédlakások, lóistállók, magtárak, műhelyek fundamentumán gyönyörködteti majd az utánunk jövő nemzedékeket is. Harminc épület a 18., illetve a 19. századból: egy egész major, amely lényegében ép. s csak meg kellett látni benne a műemléket, hogy ezután is ép maradjon és szebb legyen, mint valaha. »Nem valószínű, hogy van még egy gazdasági major Közép-Európában, ahol 200 éven át minden a helyén maradt«, így vélekedtek a vendégek, s meg-megálltak a tépett nád-kontyakkal lomb mögé húzódó épületek előtt. Mintha a házakat meglepte volna ez a szokatlan figyelem. Feszengve, zavart mosollyal pillogtak, szinte hallani véltem mentegetőző szavaikat: »Rösteljük hogy így nézünk ki, de nem számítottunk vendégekre.«

Csak hogy szerencsésen túléltek a történelem viszontagságait.

pusztai pincészetben dolgozik jelenleg is), no meg a két unoka végül győzött: a két öreggel elindult a kocsis. Nem mentek messzire. A földvári társasház harmadik emeletéről ellátni a pusztáig...

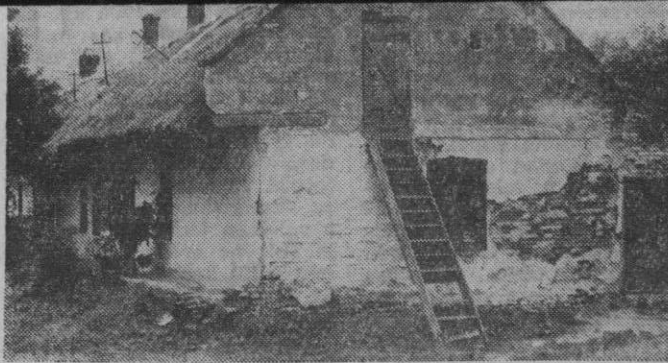
»Amikor elindultunk, tudja, az jutott eszembe, hogy volt itt valamikor két ló, az egyiket Turulnak, a másikat Tatárnak hívták; akkora foguk volt, mint az ujjam, elérte őket a vénség. Befogadnád-e ezt a két lovat?, kérdezte apám ingerkedő hangon. Mernéd-e gyerek? Apám igáskocsis volt az uradalomban, nagy szakértője a jószágoknak, különösen a lovaknak, én pedig akkor 12 esztendő kis-szóga voltam az intézőéknél. Hát hogyne merném!, feszítette mellemet az önértzet, befogom én azt a két lovat, ha engedik. Jól van, bólintott az apám, és másnap hajnali háromkor keltett. Álmos voltam nagyon, nehezen akartam megérteni, mit akar. Nos, hát befogod-e a lovakat vagy itt maradsz a vackodon?, kérdezte. Hát persze, hogy befogom, de hát miért kell ahhoz ilyen korán kelni?! Hohó, fiam, nevetett az apám, nem vagy te nagyságos úr, hogy más etesse

-itassa, tegye rendbe helyetted a lovakat. Beláttam, igaz van. Hát fölugrottam a vackomról, megmosdottam jó hideg vízben, s mentem az istállóba. Ezután mindig háromkor kelttem, mert egész életemben állatokkal dolgoztam, ezeket az öreg lovakat is hajtottam kezek egy esztendeig. Igen öregek voltak emberekébe, s meg-megálltak a tépett nád-kontyakkal lomb mögé húzódó épületek előtt. Mintha a házakat meglepte volna ez a szokatlan figyelem. Feszengve, zavart mosollyal pillogtak, szinte hallani véltem mentegetőző szavaikat: »Rösteljük hogy így nézünk ki, de nem számítottunk vendégekre.«

kiló homokot tettünk a hátukra, úgy járattuk őket körbe. Amikor ez is megvolt, azt mondta a parádés kocsis: gyerek, neked most föl köll ülnöd a csikókra. Muszáj. Hátha valami sürgős levelet bíz rád az intéző úr, s akkor nem mondhatod, hogy kitér a nyavalya a nyeregben. Én örültem, hogy fölülhetek, de aztán mindjárt megismertem a huszárok keserves istenét. József bácsi a nyolcas huszároknál szolgált valamikor, hát úgy tanított engem is lovagolni, ahogy annak idején őt tanították. A kengyelbe nem tehettem a lábamat (azt is neked kell tisztítani, kölyök!), kantár sehol, nem csoda, hogy odaodakaptam a nyeregkapához. De ha odakaptam, el is rántottam mindjárt a kezem, mint-ha tűzbe nyúltam volna, mert József bácsi ustorszíja csipett, mint a darázs. Egy huszár társát emlegette közben, aki derék, szép szál legény volt, de hiába, mert az atyaúristennek se engedte el a nyeregkapát. Annyira szégyellette ezt a gyávaságát hogy szíven lötte magát a karabélyával. Fogott rajtam az intelem meg az ustorszija, lassan-lassan meg tudtam ülni a csikót ahogy József bácsi követelte, s amikor már úgy éreztem, semmi baj nem érhet, egyszer csak oda suhintott a csikó hasa alá... én meg legalább tíz métert röpültem. Ez is benne volt a tanításban. Ezután egy-egy öreg futó ló mellé fogtuk a

olyan gyengék voltak, hogy

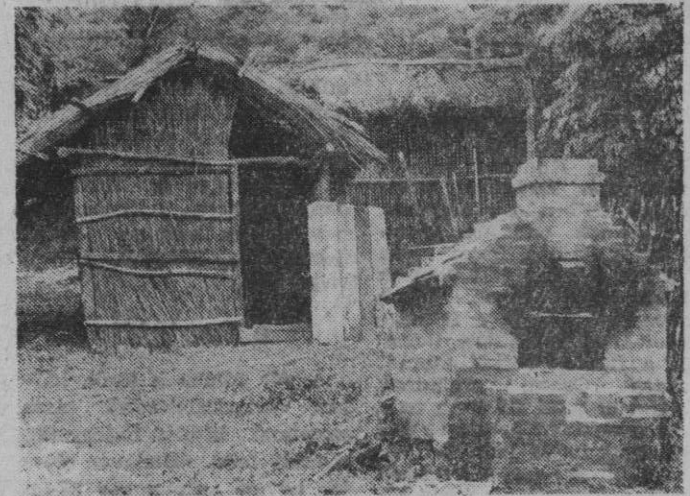
lés védelmében villámoltak a pengeelés mondatok. A tudós költő, az északi part erdőinek, pincéinek, omlatag préházainak főlélekű védője ezúttal a Balaton-parti giccstenyészet ellen kelt ki perzselő haraggal. E »maszek ízléstelenség« helyett — dörögte — az iparművészek megbízható termékeit kellene végre kinálni a Balaton vendégeinek.

A nyugtalanul pipázó ötvösművész hevesen bólogatott a költő kifakadására, bizonyára nem először. A gicc Balaton-parti inváziója ellen sem most toborzott először keresztsháborúra avatott művész szava. A gicc mégis élve maradt. A »maszek ízléstelenség« mégis megtölti a butikokat, s modern iparművészetünk (amely egyébként világszínvonalú) továbbra is mostoha sorsú hazánk legesztétikusabb vidékén. Mi az oka? Csupán nemtörődömség? A történelmiregény-író a külföldieket riasztó »arrablók« mesterkedéseit ítélte el hangos szóval. A 600 forintos reggeli- és az 1800 forintos vacsoraszámlák után a legjámborabb külföldi is megesküszik, hogy nem lép többé Magyarország földjére — jelentette ki dühösen. A vendéglátás e gátlástalan fosztogatóit elsősorban a hazai közvéleménynek kellene lehetlenné tennie, jegyezte meg erre a fiatal, szőke államtitkár (azóta miniszter). Van bennünk valami érthetetlen szegyenkezés — folytatta tűnődve —, s ez logyúri felháborodásunkat, amely az indokolatlanul sokat követelő, ám szolgálatkészben élénk tárt számla láttán elfog bennünket. És így tovább... A gazdaságosság ítélőszéke elé citált idegenforgalom szakemberei, feltehetően el-elmosolyították volna magukat e vita közben. És bizonyára megmutatták volna az »érem másik oldalát«. (A »számos« oldalt.)

Szántópuszta legmagasabb pontjáról, a kápolnától nem látszott a »maszek ízléstelenség«, a settenkedő kapzsiság.

cselédlakásokból első osztályú apartmanokat csináljanak, meg első osztályú vendéglőket, borozót, kiállítóhelyiségeket. Csak a ménesről és a birkanyájról szóló híreket hallotta szívesen, bár keserűség töltötte el, ha arra gondolt, hogy mások fogják gondozni a csikókat, s a birkák sem az ő felügyelete mellett legelésznek majd a domboldalakon, a szilvásban. Varga János nem akarta elfogadni a »lelépésért« járó pénzt, nem akart elköltözni Szántópusztáról. Nagyapja, dédapja, úkapja csontjai a temetőben; »350 évig szolgáltunk a pusztán« hajtogatta el-el homályosuló szemmel, miközben egyetlen fia csendes szóval a költőzködés mellett érvelt. Mert ami igaz, az igaz: a cselédlakás csak cselédlakás, még akkor is, ha 70—80 centi vastag falai vannak, aztán a felesége, Papp Margit, az egykori révész lánya is betöltötte már a hetvenet, és az izületei egyre kegyetlenebbül kínozzák... »Sokat dolgozott életében, igen-igen sokat, s fehérlett, fénylett körülötte a ház.« A fiú, ifjabb Varga János (a szántód-

nyeket, kaptak egy pihenő zugot az istálló sarkában, rendszeresen elláttuk őket, senki sem kívánta a halálukat. Hadd éljenek, mondta az intéző úr. Eppen akkortájt, a legjobbkor, négy remondát hoztak Jaba-pusztáról. En azoknál szebb csikókat azóta se láttam, folyton körülöttük sündörögtem. Kettő közülük sárga volt, mint a kajsi barack, a másik kettő fekete, mint a vakond. A parádés kocsis észrevette, mennyire tetszenek nekem a csikók, nem volt rest: bement az intézőhöz és beajánlott gondozónak. Hivattak az irodába. El mered-e fogadni a négy csikót?, kérdezte az intéző, én meg csak bólintottam, mert szó nem jött ki a számon a nagy öröm miatt. Még aznap kezemre adták a csikókat, s elkezdtem őket csutakolni. Amikor már úgy fénylett a szőrük, mint az esthajnalcsillag, vártam a dicséretet. Jött Józsi bácsi, a parádés kocsis, végigsimított az egyik csikón és hamvas lett az ujjja. Nahát, azt mondja, nem csutakoltad ezeket a szegény párákat?! Dehogynem, bizonygattam kétségbeesve, csurom víz lett az ingem, annyit csutakoltam... Majd ha harmadszor is kivert a víz, akkor szólj, mondta Józsi bácsi, én meg nekiláttam újra a munkának. Aztán megkezdődött a szoktatás. Először pányván járattuk körbe őket, egy-egy óráig. A vasút mellett volt a járatás, hogy szokják meg a mozdonyok pöfögését, a kerekek csattogását. Egy hétig járattuk őket szerszámmal nélkül, azután szerszámmal megint egy hétig. Most 30—40

csikókat, majd párban húzták a fogatot. Jól betanultak, akárcsak én. A sárgák a pusztán maradtak, a feketeiket meg átvitték Tihanyba, mert az apát úr hintója elé illettek. Közben kitört a világháború, apámat kiszólitották a frontra, én meg igáskocsis lettem egész konvencióért, tizenhat éves koromban. Ez igen nagy tisztesség volt, higgye el, kevés cseléd mondhatta el magáról, hogy tizenhat éves korában egész konvencióra becsülték a munkáját. A bátyám akkor még csak fél konvenciót kapott a borjak mellett. Nekem a marhatartást is megígérték, ha megállom a helyem a betakarításban. Miután apám leszerelt, a bátyám is egész konvenciót kapott, úgyhogy három marhát tarthattunk, s foglalkoztunk növendékekkel, d'isznókkal is. Bizony, az apám, cselédember letére, akkor nem cserélt volna egyetlen háztulajdonos, zamárdi zsellérrel sem. Anyám másként gondolkodott. Ő fillért fillérré rakott, hogy egyszer majd házunk legyen, saját földünk, tűzhelyünk és legalább két szobánk. Mert hiába volt ám hetven centi vastag a cselédház fala, egy szoba volt csak. Mi meg hatan voltunk testvérek...

Mielőtt elhagyta a pusztát, füttyentett a kutyáinak. Sohasem volt egyszerre több kutyája, mindig csak egyet tartott, s általában végegyengülésben múltak ki a kutyái. Most valamennyit hívta. És előjöttek a kutyák, örvendezve, bukdácsolva loholtak, s birkanyáj, disznófalka hömpölygött a réten, és a tóparton ménes viharzott Siófok felé.

Az ünnepségen — amikor a renovált épületeket átadták a vendégforgalomnak — gölvakelepelés vágott a szónok szavába. A kérmények építői megóvták a fészkeket. Azt az éjszakát próbáltam megidézni, amikor Kazinczy érkezett a pusztára és a szuroksötétben egyszercsak Pálóczi mécsvilágára bukkant. Aztán Varga Jánosra gondoltam, akik néhány kilométerrel odébb, egy harmadik emeleti erkélyen hallgatja a szántópusztai golyák kelepelését.

Szapudi András

